

Poučení ze Španělska

Zpracovatel: MgA. Petr Šmídek
Školitel: Ing. arch. Hana Ryšavá, CSc.
Pracoviště školitele: Ústav teorie

Občanské sdružení Kruh založili Marcela Steinbachová s Martinem Rusinou ještě během studií u Emila Příklad na pražské AVU. Jejich aktivity posouvají téma architektury mimo akademickou půdu a pomáhají k její popularizaci mezi veřejností. Od roku 2002 mám tu čest aktivně se podílet na programu Kruhu, který se neomezují pouze na organizování přednášek, přestože se jedná o nejviditelnější část jejich aktivit. Kruh nemá stálou základnu, čímž vznikají zajímavé intervence do městského prostoru. Lidé se zájmem o architekturu se tak na přednáškách scházeli v kavárnách, starých průmyslových památkách, nově otevřených galeriích. Lidé dostávají příležitost objevovat město a dostat se do běžně nepřístupných prostorů (v bývalé stomatologické poliklinika v Jungmannově ulici nebo pod střechou Wilsonova nádraží). Po přednáškách významných českých architektů pak Kruh dlouhá léta úzce spolupracoval s Pro Helvetia, díky jehož podpoře mohly být v letech 2003 a 2005 uspořádány dva poznávací zájezdy a mohlo vzniknout několik publikací. Na konci minulého roku se za přispění španělského velvyslanectví uskutečnil přednáškový cyklus věnovaný významným tvůrcům z Pyrenejského poloostrova. Následující text shrnuje postřehy ze všech tří podzimních přednášek.

Iñaki Ábalos : Proměna výškových budov

Podvečery prvního čtvrtku v měsíci jsou již pravidelně vyhrazeny přednáškám Kruhu. Letošní sychravý podzim se ponese v duchu horkokrevné španělské architektury. První ze tří plánovaných přednášek se premiérově odehrála v Meet Factory, bývalé budově Českých drah, za Smíchovským nádražím. Do obležení železniční tratě a dálničního přivaděče se vtěsnalo ambiciózní kulturní centrum, do jehož programu se ve čtvrtek 9. října 2008 poprvé zapojil také Kruh. Letáky vylepené po cestě od tramvajové zastávky k MeetFactory hlásaly proti původně ohlášenému ateliéru Ábalos&Herrerros přednášku nově vzniklé kanceláře Iñaki Ábalose, kterou v roce 2006 založil s polskou architektkou Renatou Sentkiewicz.

Ábalos nepovažuje za výtvořiny svého ateliéru pouze projekty a realizace, ale také literární útvary. Velice váží slova, na nichž pak staví svoje projekty. Již od počátku kariéry se zajímá o výškové stavby. Nehledí na ně však jako na ikony, ale jakým způsobem proměňují veřejný prostor. Stavby imitující svými amorfními tvary krajinu, který nás obklopuje, jsou z jeho pohledu špatné. Při tvorbě se nenechává svazovat modulovou sítí. Snaží se však najít a vytvořit řád ve věcech, které na první pohled působí chaoticky.

Většina promítaných projektů se zrodila teprve nedávno pod společným vedením Ábalose se Sentkiewicz. Jednu z výjimek představoval projekt mrakodrapu do Afriky z osmdesátých let. Forma, která chtěla proměnit tvář marockého města v blízkosti Gibraltarské úžiny, vycházela z know-how a tvarosloví amerického developerského trhu přetransformovaného ve veřejný prospěch. Průčelí domu s

věžemi vyznívá jako gotických chrám, zatímco materiály použité na stavbu se odkazují na sousedství s národním parkem.

Další jejich nerealizovaný projekt byl situován do San Sebastianu, Ábalosova rodného města na severovýchodě Španělska, kde chtěli pomocí výškových budov zakončit 7 km dlouhé pobřeží a spirálou snést parky z okolních kopců do města. Nakloněním věží i zvoleným skleněným obkladem se odkazoval na nedaleký Moneuv Kursaal stejně jako na Chillidovy sochy. Odvážný systém podzemních jeskyní a vzdušných spirál však nenašel u zastupitelstva města dostatek pochopení.

Daleko racionálnější způsob uvažování byl cítit z projektu pro severošpanělské město Vitoria, kam do nově se rodící čtvrtě Salburúa na okraji přírodní rezervace umístil **čtveřici bioklimatických věží**. Pouhým natočením identických forem dosáhl hravé kompozice, která se z každého pohledu proměňuje. Suchou technikou výstavby si opět vzpomněl na americké mrakodrapy ze 70. let. Významnou roli tu sehrály nízké ekonomické náklady a také inspirace sousedními mokřinami. Výsledná ocelová konstrukce a obklad z polykarbonátových dílů má působit křehkým dojmem.

Mezi mediálně nejslavnější projekt Ábalosovy kanceláře bezpochybně patří **Torre Woermann**, nejvyšší stavba Las Palmas na Kanárských ostrovech, při jejímž navrhování spolupracoval se sochařem Albertem Oehlenem. Nezaváhal uvést, že inspiraci čerpal především v madridském mrakodrapu BBVA od Sáenz de Oízy. Výšková stavba s dynamicky vychýleným zakončením se také vztahuje okolním okolním sopkám, tropickému podnebí a bujné vegetaci. Jednoduchým trikem horizontálních žaluzií se mu podařilo setřít rozčlenění budovy do jednotlivých pater a vnímat ji jako celistvou hmotu.

Projekt **laboratoří a botanické zahrady** místní univerzity v portorickém San Juanu musel být bohužel zastaven. Zaběhlá představa horizontálního uspořádání zde byla přetransformována do kompaktní vertikální podoby, kterou by šlo v tropickém prostředí stavbu daleko lépe klimatizovat. S obdobnou úvahou vyrukovali při navrhování **městské knihovny José Hierro** v Madridu. Dokázali si zde poradit s nelehkým úkolem a inspirovali se téměř sterilními okolními budovami. Fasádu ve svěží barvě šampaňského vyřešily průmyslové panely nastříkané automobilovou barvou Mercedes-Benz.

Soutěžní projekt newyorského **New Museum** (zvítězila SANAA) měl svojí siluetou vyprávět historii místa, stát se pro okolní město pozorovatelnou a díky polykarbonátu docílit specifického světla uvnitř galerií. Soutěž na další americké muzeum byla již úspěšnější. Developer v kalifornském Orange county se rozhodl darovat městu muzeum. V sousedství postmoderní administrativy Cesara Pelliho není snadné hledat kontext, proto se autoři rozhodli vést dialog s 22 metrů vysokou plastikou Richarda Serry a vycházet z rezivého plechu a barvy zeminy. Rozměrná přestavba starého nádraží v Logroño spočívá v zakopání drážní tělesa do podzemních jeskyní tvořených trojúhelníkovými segmenty a na terénu by pak měl vzniknout zelený pás s výškovými budovami, které by tvořily základ nového městského centra. Posledním představeným projektem byl vícefunkční komplex v Turíně, jehož krystalická trojúhelníková struktura vychází z topografie nedalekých Alp. Výsledná fasáda by měla dokonce vzbuzovat pocit sněhového poprašku.

Na závěr zaznělo z publika několik dotazů, které odkryly Ábalosovy znalosti v historii evropské architektury. Architekt si zároveň posteskl, že ve svém vlastním městě nedostává dostatečné množství k realizaci a musí za prací jezdit až na opačný konec planety. Zmínil, že politická zlovůle a rušení projektů nemusí mít jen negativní dopad. Někdy je opravdu lepší nic nepostavit. Myšlenka zamítnutých projektů totiž

může přežít v jiných realizacích. Podobně jako proti ikonografické architektuře nemá také nic proti formalismu. Vždyť všechno, co nám ten večer promítal, byly především působivé tvary.

Další přednáška Kruhu se uskuteční ve čtvrtek 13. listopadu 2008 opět v Meet Factory. Za nepříliš známým jménem architekta Francisco Mandago se skrývá záruka španělských velikánů Mansilly s Tuñónem.

Francisco Mangado : Architecture with the Left Hand

Druhým Španělem letošního podzimního cyklu Kruhu byl Francisco Mangado, autor mnoha obřích projektů na Pyrenejském poloostrově a čerstvý pedagog na Harvardské univerzitě. Je udivující, že se jeho jméno dostalo v Čechách do širšího povědomí až teď. Rozsahem svých děl totiž převyšuje mnohé svoje španělské kolegy, kteří již dávno slaví úspěch na mezinárodní architektonické scéně. Mangado však nevyniká jen bravurním zvládnutím velkých úkolů, ale také ve schopnosti předat svoje myšlenky mladším generacím studentů. Vedle vlastní kanceláře od počátku osmdesátých let učí a přednáší na španělských univerzitách. V minulém roce začal jako pedagog působit také na prestižní Harvardské univerzitě.

Praha v Mangadově životě sehrála zajímavou roli, poněvadž zde v roce 1994 ukončil pětiletou etapu studijních cest, které pořádala jeho navarrská fakulta. Po více jak deseti letech se do Prahy vrátil nejen porovnávat, ale také představit svoje současné projekty. Nejstarší představená realizace byla z roku 2000, ale daleko raději ukazoval stavby, které jsou těsně před dokončením. Proces realizace považuje totiž někdy za důležitější než pak konečný výsledek. Stejně tak přikládá váhu nerealizovaným projektům, které zůstanou ležet na papíru, a jejich potenciálu ovlivňovat budoucí architekturu.

Do smíchovské Meet Factory se v ten večer sešli převážně mladí studenti a čerství absolventi. Mangado se proto na úvod a závěr svojí přednášky pokusil publiku objasnit základní otázky, co architektura znamená a jaké by si měla klást otázky. Zatímco se na plátně promítaly snímky jeho staveb, tak se Mangado snažil vylíčit nepříliš lichotivý obraz současné architektury, z které se podle něj stal pouhý produkt, bezduchá hra objemů a z architektů se stali poskoci. Architekti se občas pouští do úkolů, které by dokázali lépe ztvárnit designěři. Studenti se snaží na školách vytvářet svůj vlastní jazyk, který by pak dokázali na trhu prodat. Na druhou stranu musí umět nabídnout trhu to, co od něj trh očekává. Architekt by se neměl uzavírat, ale vnímat a naslouchat hlasům z ostatních oborů a pokusit se začlenit je. Měl by si sám klást otázky a odevzdávat společnosti víc, než je od něj očekáváno. Současné generaci architektů se nabízí možnosti, o jakých neměla žádná předešlá ani ponětí. Novodobé nástroje pro tvorbu by však měly být využity, aby architektura nebyla banální. Architekt by měl pracovat se znalostmi a ne spekulacemi. Na mnoha příkladech je bohužel vidět, že jsou jen kaligrafickou spekulací.

Na osmi projektech z uplynulých osmi let publikum ukázal, jak se mu daří promítat svoje kritické úvahy do architektonické praxe. K projektu kongresového centra **Baluarte** v jeho rodném městě Pamplona se dostal jako k většině zakázek na základě soutěže, které se zúčastnilo přes 200 architektonických kanceláří. V sousedství staré citadely a návaznosti na historické části středu města byl stavebním programem přinucen umístit 450 metrů dlouhou novou strukturu. Podle Rafaela Monea se Mangadovi podařilo „vytvořit budovu jako město“ navazující na renesanční hradby a vytvářející vizuální kontakt vnitřních prostorů s novými náměstími. Jeho návrh nelze nikdy spatřit jako celek, ale jen jako výseky a části probleskující v

historické struktury města. U vědeckého pracoviště **Gamesa Eólica** v Sarriguren byl uplatněn koncept ekologicky šetrného navrhování. Budova, kde 24 hodin denně pět stovek vědců shromažďuje a zpracovává informace o větrné situaci po celém světě, je díky způsobům zacházení s ventilací a tepelnou energií jednou z neekologičtějších budov ve Španělsku. Naopak v Palencii prokázal inovativní přístup k typologii sportovních staveb. Místní starosta potřeboval pro úředníky vybudovat kanceláře za 10 milionů Euro a Mangado je dokázal zakomponovat do nového fotbalového stadionu **La Balastera**. Sportovní areál neleží na okraji města, ale je součástí obytné zóny. Nejde o zbytečnost, kterou by navštěvovali jen dvakrát do měsíce příznivci kulatého nesmyslu, ale budova je využívána každý den. Odtud většina měst, které vypisují soutěže na sportovní stadiony, už automaticky vyžadují zakomponovat do programu také kanceláře a jiné než ryze fotbalové využití. Ochozy lemující stadion jsou obaleny perforovanými plechy, které umožňují návštěvníkům výhled do okolí a zároveň dávají tušit, co se odehrává uvnitř. Nejvýraznější na celém projektu jsou čtyři zalomené nárožní stožáry s osvětlením. Během slavnostního otevření se novináři nejvíce zajímali o tvar věží a další sofistikovaná řešení uvnitř stadionu jim unikala. Mangado si z nich proto udělal legraci odpovědí, že jde o poctu románským věžím v centru města, což je samozřejmě nesmysl, ale na druhý den se tato zpráva objevila snad ve všech novinách. Proto bych byl rád, kdyby i jeho pražská přednáška byla brána s rezervou, poněvadž byl cítit určitý rozpor mezi tím, co nám jako pedagog vštěpoval na úvodu a co pak jako architekt prezentoval.

Již za měsíc v lednu příštího roku otevře španělský královský pár **auditorium Teulada-Moraira** v Alicante. Jako u mnoha dalších velkých projektů se i k této zakázce Mangado dostal prostřednictvím architektonické soutěže. Jedná se o jeho první realizaci u Středozemního moře. Město Teulada-Moraira je rozděleno na dvě části. Turistická polovina se nachází u moře a o pět kilometrů směrem do vnitrozemí a 400 výškových metrů leží druhá polovina s radnicí. Do panující rivality se Mangado pokusil přijít s prvkem, který by měl sjednocující charakter. V nejvyšším bodě vytvořil dům spojující moře i hory. Výsledný návrh využívá topografie místa k různým výškovým úrovním. Rozehraná geometrie je koncipovaná, aby přiváděla do interiéru co nejvíce denního světla, ale zároveň co nejméně přímých slunečních paprsků. Auditorium má ambice stát se novou ikonou města s výrazem na pomezí rozhledny a majáku.

Přibližně sto kilometrů severozápadně od Madridu v bezprostřední blízkosti pohoří Sierra de Gredos leží město Ávila, které je od roku 1985 zapsáno na seznamu světového dědictví Unesco. Ávila je charakteristická svojí hustotou a kompaktností zástavby uvnitř historických hradeb, které po dlouhou dobu neumožňovaly městu růst. Postupem času za hradbami vznikla zástavba, který spíše podtrhávala prázdnotu okolí mimo centrum. Vítězný soutěžní projekt **kongresového paláce v Ávila** stojí hned za historickými hradbami. Zapuštěním stavby hluboko do země nový návrh respektuje výšku okolních hradeb. Budova kongresového centra se tváří jako jediný kvádr vytesaný z žuly, kam se vstupuje po široké esplanádě. Zatímco žebrová konstrukce výstavního sálu je naopak výtrskem organického tvaru. V racionálním schématu doplněným o poetickou formu lze nacházet paralelu v Aaltově tvorbě. Pro obklad kongresového paláce byla použita stejná žula jako u nedalekých 600 let starých hradeb.

Projekt své nejvyšší budovy **Puerto Madero** v brazilském Buenos Aires odbyl Mangado pouze jedním obrázkem a několika málo větami. Zbytek přednášky se rozhodl věnovat **pavilonu Španělska** na letošním Expo v Zaragoze. Zadáním soutěže bylo zakomponovat do návrhu hlavní téma výstavy, kterým byla voda, ale

zároveň architektonickými prostředky představit bohatou tradici jeho rodné země. Inspiraci Mangado našel, když po návratu z jedné přednášky ve francouzském Toulouse projížděl pravidelně osázeným lesem. Hustá síť z kmenů dokáže udržet tolik potřebnou vlhkost a svěží vzduch i v takovém prostředí jako Zaragoza, kde v letním období dosahují teploty až 45 °C. Během čtyřměsíčního konání Expo pavilonem prošly čtyři miliony lidí. Každý z návštěvníků si mohl v „lese“ sloupů najít k vloženým skleněným krabicím svoji vlastní cestu. Na stavbu byly použity tradiční, levné a někdy i zbytkové materiály. Díky důmyslnému systému zvlhčování terakotových sloupů zrcadlících se ve vodní hladině se podařilo ochladit pavilon o 7 °C. Deset metrů vysoké vstupní dveře do samotného pavilonu vyznívají působivě. Světlo v interiéru lze kontrolovat speciálním systémem žaluzií. U staveb tohoto významu je teatrální noční nasvícení téměř žádoucí.

Na závěr opět zaznělo vysvětlení, proč Mangado svoji přednášku nazval „Architektura dělána levou rukou“ - architektonické studium a samotná profese skvělá, ale není lehká. Od architekta by se mělo očekávat kritické myšlení a hledání hlubších podstat. Nesnažit se být unikátní a za každou cenu nový. Architektura dělána levou rukou je obtížnější, ale na výsledcích je to pak znát.

První dotaz z publika směřoval, zda-li má v současnosti pořádání světových výstav ještě význam. Mangado vidí přínos těchto výstav v možnostech setkávání a předávání poznatků. Zatímco informace se dnes k lidem dostávají rychlejšími a novějšími způsoby, tak význam setkávání zůstal. Možnosti architektury na výstavách něco demonstrovat se podle něj již vyčerpaly. Kritický postoj zaujal vůči ikonickým stavbám, poněvadž architekti a politici sahají po ikonách v době, kdy společnost jako celek ztrácí svoji hloubku. Naopak si váží staveb, které si uvědomují dobu, své časové začlenění a dokáží nepodléhat stárnutí. Právě proto klade často svým studentům otázku, jestli si umějí představit, co se bude s jejich návrhy dít třeba za 300 let.

Další zajímavý dotaz směřoval k úloze ekologie v jeho návrzích. Mangado ve svých návrzích nevidí ekologické principy jako nějaké přívěsky. V inteligentních budovách řízených nejmodernějšími počítači nevidí spásu. Architekt by se měl při navrhování především zamýšlet nad tak primitivními věcmi jako orientace ke světovým stranám a nacházet přednosti v úsporných materiálech. Před osmi lety se na bienále v Benátkách probíralo téma etiky v architektuře, avšak dodnes se na tomto poli příliš nezměnilo. Od baru ze zadní části přednáškového sálu se začal šířit nesnesitelný hluk, až tlumočnice začaly ztrácet nit a Mangado svoji přednášku zakončil větou: „*Pivo na nás čeká.*“

José Ignacio Linazasóro : Three Projects

Prosincová přednáška jednoho z největších odborníků na rekonstrukce uzavřela třídílný cyklus Kruhu věnovaný španělským architektům. Na rozdíl od dvou předchozích přednášek v MeetFactory se ta poslední uskutečnila ve známějším prostředí Roxy/NoD. Závěrečným přednášejícím byl José Ignacio Linazasóro, který nejen ve Španělsku patří mezi nejpovolanejší osoby zabývající se rekonstrukcemi památek. Kromě toho se však věnuje pedagogické činnosti a publikuje teoretické práce. Jak již název přednášky napovídá, Linazasóro se ten večer rozhodl podrobně rozebrat své tři projekty.

Dláždění náměstí v Remeši (1992-2007) před jednou z nejvýznamnějších katedrál na světě, kde v historii docházelo ke korunaci francouzských králů. Kdysi se před gotickou fasádou v těsné blízkosti nacházel prostor malého posvátného

náměstí. Osmdesát metrů vysoká stavba silně kontrastovala s nízkou okolní zástavbou. Jasná geometrie katedrály kontrastovala s neuspořádanou strukturou městských bloků. S postupem času se začal rozdíl v měřítku stírat. Náměstí před katedrálou se zvětšilo, získalo pravidelné rozměry a dokončovaly ho další významné velké budovy (radnice, justiční palác,...). Na sklonku 1. světové války bylo stotisícové město z velké části zničeno dělostřeleckým bombardováním z okolních kopců. Po skončení války bylo rozhodnuto o navrácení do původního stavu. Některé z ulic byly rozšířeny, ale základní geometrie zůstala stejná. V roce 1992 byla vypsaná soutěž na obnovu okolí katedrály, kterou vyhrála Linazasórova kancelář. Poté proběhla nová soutěž na definitivní podobu náměstí, kde se architekt snažil moderním jazykem docílit původní geometrie, nově zdůraznit dominantu a přiblížit situaci ve 13. století, kdy katedrála vznikla. Návrh rozděluje prostor do tří částí: samotné náměstí, zelenou plochu (bývalá zahrada justičního paláce) a obrysy původních městských bloků. Bylo obnoveno parví a nová topografie zdůrazňuje členění náměstí. Mohutné kamenné lavice jasně definují hranice zahrad. Velký prostor je rozčleněn na menší části. Důležité nebyly jen rozměry prvků, ale i výběr materiálů, jejich struktura, textura a barva. Na velké bloky byl použitý stejný materiál a proto ladí s fasádou katedrály. Projekt zachází do nejmenších detailů: vodní prvky – zvuk vody na tichém náměstí, opětovná instalace sochy Johanky z Arku – snaha polidštit a zmírnit monumentalitu místa. Z příkladů, které formovaly jeho myšlenky při navrhování náměstí v Remeši, Linazasóro zmínil italský příklad Piazza di Campo v Sieně a Plečnikovu nadčasovou přestavbu Pražského hradu, u jehož návrhů nehrozí, že by mohl za pět nebo deset let vyjít z módy.

Kulturní centrum ve čtvrti Lavapiés (1996-2004) leží v důležité, ale dodnes zanedbané madridské části, které dominuje kostel poničený během občanské občanské války v roce 1936. Projekt obnovy náměstí a rekonstrukce kostela se zakládá na sjednocující myšlence, že ve čtvrti toho zůstalo málo, co by nebylo zničeno. Úkolem bylo postavit pod náměstím parkoviště a na místě ruin bývalého kostela s náboženskou školou umístit knihovnu. Pozemek se svažuje jižně k řece. Mezi ulicí a samotným náměstím vznikají velké výškové rozdíly. Parkoviště není dílem inženýra, který by architekta přizval nakonec k estetickému zakrytí dopravní stavby. Koncept celé podzemní části a její střechy je úzce provázaný. Moderní parkoviště by podle Linazasóra nemělo být čistě inženýrskou stavbou, ale mělo by vyjadřovat něco navíc. Z návrhu je cítit, že autor dlouho zamýšlel nad výběrem materiálu, strukturováním ploch, umístěním vstupů, vztahu parkoviště k sousedním budovám a způsobu, jak dostat denní světlo čtyři poschodí pod úroveň okolního terénu.

Druhou částí projektu byla rekonverze ruin barokního kostela z 18. století pro potřeby nové knihovny. Nedokončené torzo se v důsledku dokázalo více zvýraznit, než kdyby byl kostel dokončen. Lidé v současnosti oceňují více věci nedokončené než hotové. Linazasóro hledal paralelu mezi římskými ruinami, kde antické památky začleňovali do středověké struktury Říma. Ruina nakonec zůstala ruinou, jen se jí přiřadil nový účel. Vytvářet kontrast není zase až tak velký problém, daleko těžší je docílit harmonie, což je cesta, kterou se vydal také Linazasóro. Nové využití získalo nový vstup. Historický vstup do kostela se zamítl a byl vybudován nový vstup z náměstí. Knihovna dokázala do starého prostoru dostat dynamiku a nové perspektivy. Při rekonstrukci bylo nutné v interiéru strhnout některé stěny a – podobně jako v lapidáriu – byly části zdiva použity na nové obvodové stěny. Dřevěné zastřešení čtenářského a slavnostního sálu uvnitř ruiny vytváří dojem dočasnosti. Denní světlo je filtrováno podhledovým roštem. Umělé osvětlení je zavěšeno ve

výšce 2,30 m, čímž bylo dosaženo, že v sále s vysokým stropem vznikl daleko přívětivější "virtuální" prostor definovaný lampami.

K rekonstruovanému kostelu také přibyla nová stavba, která v současnosti slouží potřebám univerzity (knihovna, studovny, učebny, kanceláře). Na fasádě moderní přístavby lze stále dohledat výrazové prvky sousední barokní stavby. Fasáda je komponována jako hudební partitura. Zasazením oken hluboko do fasády je docíleno pocitu větší tloušťky stěn, než je tomu ve skutečnosti. Velkorozměrová okna jsou koncipována jako obrazy rámuující výhled ven. Centrální schodiště zdobí krásná stará a vrásčitá stěna. Schodišťový prostor se otvírá přes všechna podlaží a má přirozené horní osvětlení. Postupováním hlouběji do interiéru se budova stává příjemnější. Učebny, do nichž se vstupuje po lávce, plují nad slavnostním sálem. Hrubost betonu zvýrazňuje postupování času, což je vlastnost, kterou kámen nedává tolik tušit. Dlažďení v sálu je identické s kamennými kostkami na náměstí. Linazasóro kompletně navrhl zařízení v interiéru. Na střeše přístavby je pak veřejně přístupná kavárna.

Kostel San Lorenzo (1997-2001) se nachází v horách nedaleko Madridu. Není přesně známo, kdy tento gotický kostel přišel o svoji loď. Vznikla potřeba kostel dostavět a odpovědět na otázku co přesně, bylo, že by to mělo být něco moderního a menšího. Zdálo se logické, že při by nový návrh měl mít vstup na osu, ale Linazasóro se rozhodl zachovat boční renesanční vstup, který jen mírně posunul. Při představování tohoto projektu Linazasóro nacházel paralelu s Pražským hradem před přestavbou v 19. století. Nová část je opět z kamene, ale nesnaží se napodobovat starou část. Zachovává si však a odráží texturu patrnou v původní části. Renesanční vstup do kostela je autonomní a zcela oddělený od kostela. Vodu z celé střechy odvádí jediný masivní chrlič. V celém kostelu je pouze jediné okno a to osvětluje svěcenou vodu. Toto okno je jediným kontaktním bodem s vnějším světem. V prostoru kostela nemá odehrávat o rituál, ale o osobní rozvoj každého člověka. Vnitřní stěny jsou pokryty hrubým štukem. I přes použití běžných materiálů a jednoduchých konstrukčních zásad vznikl působivý prostor.

U příležitosti své pražské přednášky se José Ignazio Linazasóro rozhodl na závěr složit hold dvěma velikánů Jože Plečnikovi a Adolfu Loosovi, což pak v závěrečné debatě na žádost Pavla Nasadila dále rozvedl.

Všem, kdo ten večer shlédli tři představené projekty, byl vztah přednášejícího k Plečnikovi zřejmý, ale už mu unikal jeho postoj k Loosovi, což Linazasóro vyložil Loosovým postojem při formování vídeňského Michalerplatz, kde mu šlo o autonomii, jak ji vždy vnímají staří místní. Krásná španělská tečka rozvázně vložena do středoevropského kontextu.